

August Varenius Arnoldus Steinweg

Illustrissimorum Locorum, Libri Elleschmoth s. Exodi Decas XI.

Rostochii: Richelius, 1653

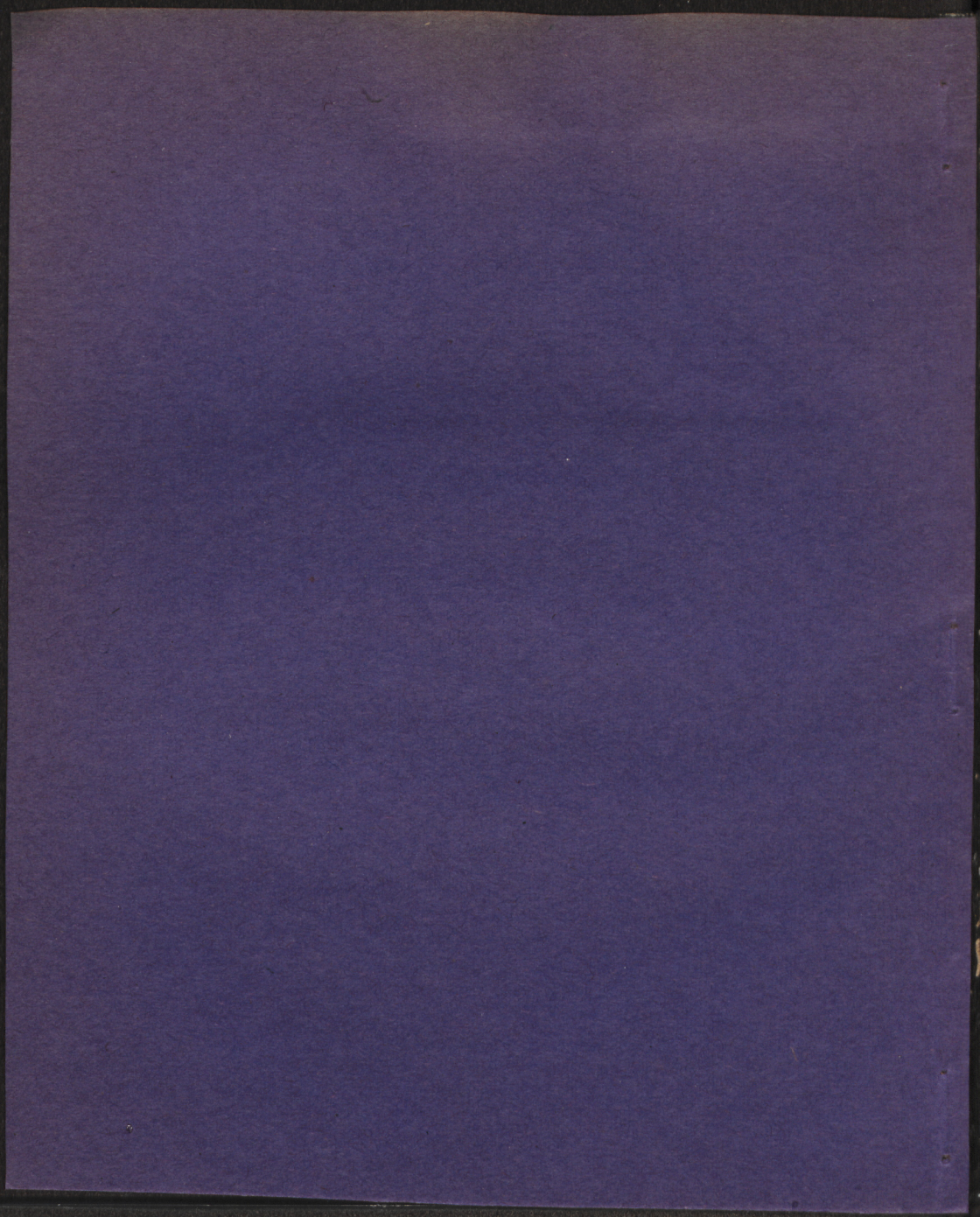
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999826>

Druck Freier Zugang

Ru. Med 1653

Varennius, August
Vest. Steinweg, Arnold

ILLUSTRISSIMO.
RUM LOCORUM,
LIBRI ELLESCHMOTH
f. EXODI

DE CAS
XI.

Quam

In celebratissimâ Academia^â
Rostochiensî

כְּשֵׁן מִיּוֹ
PRÆSIDE

AUGUSTO VARENIO,
SS. Theol. D. Hebraicorum Prof. Publ,

Ad d. Martii

In Auditorio majori publicè
defendet.

ARNOLDUS Steinweg/
Bremenfis.

ס (?) ס

ROSTOCHII

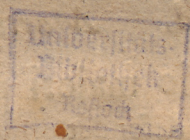
Typis Johannis Richelii, Senatûs Typogr.
Anni c1o 1o6 LIII,

INSTITUTION
UNIVERSITÄT
ROSTOCK

D. F. C. A. S.

Physikalisches Institut

ROSTOCK

ROSTOCK

This is for the
University of Rostock

Ad Præstantissimum & Doctissimum
DN. RESPONDENTEM
ἐπιδοκῆτον & Κυβινον δεικτῖσσιμον.

Baptisimum nobis memoras, maris atq; rubenitis.
& sanctos ignes, fulgure terribiles
Sed non terribiles tibi: dum præit illa columna
Dux Israelis: quâ duce saluus eris.
Mystica tu pergas scrutari pondera: quid sunt
quæ mundus jactat nomina? *bulle, nihil.*

A. Varenius, D.

Inviolata Dei defendis dogmata: quare
Dextera defendet Te inviolata Dei.

Ummius Hersenius, Frif.

Mundanæ Sophiæ quod sis studiosus, Amice
STEINWEGI, multum res ea laudis habet.
Quod Sophien jungas cœlestem, Hebræaq; sacra,
Credito, STEINWEGI, hinc laus Tibi major erit
Scilicet ingenuum sic re profiteris amorem,
Qui ferat in summum, qui regit astra, Deum.
Utq; minus lateat, quantum hic profeceris; ecce!
Publicitus prodis, ore disertus ades,
Dum placet eximium Tibi defendisse laborem
Præsidis eximii, perpetuasq; theses.
Perge ita scripturam penitus trutinare sacratam,
Perge, inquam, & magnus mox Tibi surget honos.

Christophorus Schmieden fecit.

Nullum, STEINWEGI, tua conspicit ora Lyceum,
Ni quoq; quas condis pectore, cernat opes.
Nonné Borussiae tua jam certamina Musa
Nôrunt; quin etiam nostra Roseta vident?
Hinc tibi gratantur, simul optant, reddat ut olim
Sudoris patrium præmia digna solum.

Johann: à Lith, N. B.

Ardua res Sophia Saxorum scandere montem,
Hunc Sceinwege, tamen mox superare potes,
Auguror id, dum sublimi de ponte cathedra
Sub duce Varenio mystica bella geris.
Provehat inceptum Rex celsi celsus Olympi,
Sic tibi surget honos, surget honos Patria.

Gotfridus Joh: Häfen/ Esenâ-Frif.

Vix ad Varniades Heliconis ducere oras,
Cum tua, quæ dotes sint tibi, doctæ probant
Ardua; quæ sanctæ veritus non prodere lingua,
Quæ vis, quis sensus. Hinc tibi lausq; decus
Cum Sophia crescet favorabilis undiq; coetus,
Et linguâ exultans Numina sanctus eris.

Ægidius Conradus Bockhaush/ Jhev. Frif.

EN! Quantos noster fructus STEINWEGIUS affert,
Fertile dico solum, non Lapidosa via est.
Quare, STEINWEGI, labor est, remove lapillos,
Crescere qui prohibent. Irriget ipse Deus!

Wilhelmus Dethardingus, Stet. Pom.

Huc ades, ô studiosa cohors! novisse laborans
Dogmata, quæ Gedanum magno Rectore Calovo
Steinwegio dederit, quæ illum formaverit arte
Littora doctæ colens Prægle Tritonia Pallas.
Huc ades, in roseo nobis siste Lyceo,
Et patulas paucis aures adverte docenti:
Voce suâ repetit, sacro quæ codice scripta,
Et quæ cornigero quondam cantata, Propheta
Carmina, Varenio nodos monstrante, resolvit.
Huc ades, ô studiosa cohors! gratare laborem
Steinwegio, mecum supplex per vota precare;
Ut salvus multos cum Præsede vivat in annos.

Joachimus Sckius, Rostoch

DECAS XI.

LOCUS I.

Exod. XIII. v. ult.

COLUMNA IGNIS.

Der HERR gieng vor ihnen her/ des Nachts in einer
Fenerseule.

Concl. 1. Cum superiori Decade aliquot illustres de admirabili columnâ nubis & ignis, ductrice ambulatoriorum Israelis castrorum, proposuerimus, hoc loco, illustrem illam controversiam de illâ columna ignis, an verus fuerit ignis, quem terminavit illa figura columnaris, idq; non tantum secundum apparentiam: sed & secundum existentiam, expediemus. Nos quæstionem affirmamus: negat Tostatus. Obje. 1. *Species vel quasi species ignis non est verus ignis. Columna ignis est species, vel quasi species.* E. ex Num. 9, 15. 16. Resp. 1. limit. maj. *Species ignis abstracta, vel que tantum est species: sic falsa minor: expressè dicitur Ignis erat super tabernaculum nocte.* Exod. 40. v. ult. Fuit ergo & ignis verus secundam existentiam, & species ignis secundum apparentiam: posito v, igne, necessario ponitur actu 1. *species ignis, & reverâ existit.* 2. non dicitur, *ibi, columnam ignis fuisse putativè saltem & apparentèr ignem: sed columnam illam nubis noctu fuisse super tabernaculum וְנִרְאָה כְּמַרְאֵהוּ* seu utverè & expressivè ignis. Obje. *si fuit ignis secundum existentiam, & quasi species ignis secundum apparentiam.* E. *non fuit vera species ignis, nec judicata fuit talis. At fuit vera species ignis & judicata quoq; talis.* E. Resp. *quasi species, realis est species: non saltem intentionalis: nulla ergo conseq. quasi species.* E. *non vera species: Item: vera species, E. non ignis realis: non erat species illa visibilis opponenda, sed subordinanda: qui enim verè ignis fuit, & lucere debuit, is quoq; וְנִרְאָה כְּמַרְאֵהוּ* habere debuit.

Concl. 2. Excip. Tostatus: *Dici ignem non quod fuerit ignis: sed*

Ec

sed

sed quod Israelitis conceptus quodammodo fuerit, ut ignis: quia ad nostram doctrinā omnia scripta sunt, Rem. 15. Resp. 1. non fuit conceptus conceptus: sed conceptus primus: non fuit inane spectrum, vel simulacrum ignis: sed verus ignis, & verus ignis *Φαῖα τὸ μέγαν*, cuius verus effectus fuit *Ἰσραήλ*. Egregia autem doctrina, ignem vocare, qui ne quidem est species ignis: sed apparebat, ac si ibi esset species ignis: vel dici ignem, & non esse ignem: rem dici sic se habere & rem non sic se habere. Video ignem: sed fallor forsitan: at Deus ipse dicit, quid video, esse ignem: operatio etiam arguit esse formaliter ignem: & tamen non est ignis: sed vix spectrum ignis: & quasi spectrum ignis. Quid hæc doctrina *ὡς τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εἰρήνη*? Inst: Vocatur ignis, sicut pes Dei, *Dei alieni*, ignis phantasticus. Resp. id grandis est phantasia. *Dei alieni sunt non Entia*, nec nisi *Entia rationis Idololatrica*. E. columna ignis non fuerit nisi in oculo Israelitarum: & sic Israelitæ ponendi super tabernaculum, & sibiipsis fuerint signū. *Pes*, qualis Tostati, nullo modo est Dei. E. & nullo modo ignis.

Concl. 3. Instant. Unde ignis? Respond. Unde ignis, exurens Sodomam, & totam pentapolin, Gen. 19? Item Ignis consumtor quinquagenariorum Ochossa, 2. Reg. 1. Item ignis Legalis Exod. 19 & ille, cui *ἦ γὰρ ἔοικε πνεῦμα καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εἰρήνη*, loquente Petro 2. Ep. c. 3, 7. Frustra hic vel ex sphaera apud concavum Lunæ ignis arcessitur elementaris contra naturam descendens, vel, ne de nimia, ad tabernaculū calefactione, & vel ipsarum quoq; cortinarum, totiusque tabernaculi combustione conqueri habeant Sacerdotes & Levitæ, pro columna ignis, spectrum ignis à Tostato substituitur. Cum ante tabernaculū noctu, vel in stationibus non potuerit nubes consistere super tabernaculum, ubi subsisteret, quæritur? Verosimilimum stetit super vexillum castrorum quæ ad motum columna, & postea ad sonum buccinæ, primò movebantur, e.c. *Juda*.

4. Quod columna nubis, moriente Aarone mortua sit & cessaverit in castris Israel, sententia est quorundam Rabbiorum: sed falsissima ex Exod. 13, ult. Neh. 9, 12, 29. Deut. 31, 25. ubi miserationibus *πλουτῶν ἀγαθῶν* Patris adscribitur, quod ne quidem post grande illud idololatricæ

latria in vitulo fusi, exemplū, illos columna nubis ducere desti-
 terit: Porrò moventibus se castris divinitatis à tabernaculo supra
 vexillum Juda, sonabat buccina: tūm clamabat Moses illud admi-
 rabile קוֹסֵה יְהוּדָה: tūm movebantur ordine castra, cum vexillis:
 primò *Jhuda*, 2. *Ruben*, 3. *Ephraim*, 4. *Dan*: retrovertente se à par-
 te anteriore vexilli Jhuda, ad tabernaculum nube, eiq; insidente
 sive per mensem, sive per diem &c. in stativis erant, nec moveban-
 tur castra, & tūm clamabat Mosche illud שׁוֹכֵרֵי יְהוּדָה, confer
 Num 9, 10. 11. 14.

LOCUS II.

Summa cap. XIV. Exod. v. 14.

**Als nu die Morgenröthe kam / schauet der HERR auff
 der Egypter Heer / aus der Feurseulen und Wolcken / und
 machet ein Schrecken in ihrem Heer.**

Concl. 1. Ad rubrum mare, in planitie Baalzaphon jam castra
 metati erant Israelitæ, penetratis Chirotarum montium fauci-
 bus, seu angustis, quando ante se mare, à tergo, Egyptios, angusti-
 as montium obsidentes: à dextra inaccessos montes, à sinistra illud
 inexpugnabile munimentum Heroum, quod Migdol vocat Spiritus
 S. intuiti sunt, & exhorruerunt: neq; aliud patebat consilium,
 nisi vel per angustissimas illas montium fauces reflexo itinere, ju-
 gulum Egyptiis præbere, vel minantes in cælum scopulos tentare,
 vel Heroopolim, bellatorum metropolin expugnare: cæterum
 desperata erant, omnia illa consilia: hinc incondito murmure, im-
 patienti clamore, & foemineo ululatu personabant Israelis castra: ob-
 jecta Mosi imprudentie & malefacti culpa: quid hic in tanto discrimi-
 mine? imperat, timorem mittere, animos labantes in fiducia omni-
 potentis Dei sustentare: & cum videretur, una salus miseris, nullam spe-
 rare salutem, opus Dei tūm in Israele liberando: tūm in Egyptiorū
 exitio admirati. lubet imperio Dei cælorū, moveri castra: ipse eodē
 auctore & baculum attollit: & ecce dum manū extendit, fin-
 ditur ad transitum mare: inde Angelus Ithorah Christus cum admi-
 rabili nube, à fronte Israelitarū ad tergos procedens intermedius in-

ter *Israelis & Aegypti castris* confedit: horrendâ his nocte hiememq; ferens, dum crebris micat ignibus æther, & inhorruit unda tenebris: illa, clarissimâ luce illustrans & utraq; separans. Incubabat jam mari *vehementior Euris*, exsiccatur fundus, exaggeratis, dum transit *Israel*, in latus transeuntis fluctibus: insequitur *Pharao* rabidus cum castris furentibus, idê iter totis jam castris occupans. Quando, in vigiliâ matutinâ, *Angelus Mediator*, ex nube fulgura, ac rubentia jaculatus fulmina, turbavit castra, militares currus rotis exarmavit, insidentes bellatores, in fundû potenter deturbavit: & senserunt quidê tum *bellatarê Dominum*, & ad fugam retrorsum conclamaverunt: sed ferô sapientes: dum exarmantur rotis falcati currus: dum fermentatur fundus, nec jam amplius fugæ locus, ad imperatum erectæ *Mosis dextra signum*, ruit ille, qui stabat & terram inter fluctus *Israel* aperiebat, *cumulo præruptus aque montis*: ruit, & non sicca morte omnes *Aegyptios*, cum Tyranno suo, condit: *Israele* cum triumpho, in litus egrediente, & quos paulò antè ut *Dominos* formidaverat, illos in salo triumphale sibi funus mortuos adspiciente. Unde *Dei* Majestas toto orbe celebranda, solemni & jubileo hymno à toto *Israelitarum* choro est predicata.

LOCUS III.

QVÆSITA ILLUSTRIA

in cap. XIV. Exodi.

Concl. 1. Non desunt, qui quærent hîc i. *quid necesse fuerit, ut Deus per tot ambages Israelitas ab Etbam, in illas Chirotarû angustias retroverso itinere reduceret*: quibus pulchrè respondet *Aben-Esra*: 1. אין ראוי למשכל לחשוב למעשי השם למה עשה כן, id est, *Non convenit sapienti, perscrutari in operibus Domini, quare hoc vel illud faciat.* 2. כל מעשיו חכמה וחכמת האדם כאין נגדו, id est, *nam omnia opera ejus sunt sapientia, præ quâ omnis sapientia hominum nibilest.* 3. מחשבות השם עמוקות, id est, *cogitationes Domini sunt profunde.* 4. Neq; verò hujus consilii divinirationem esse obscuram ex v. 2. c. 14. sed ad illustrandam *Dei* in *Israele* infirmo liberando, & *Pharaone* submergendo, sapientiam & gloriâ intentâ fuisse.

fuisse. Notetur in **דָּוָן** vers. 2. habere se *finaliter* resp. sequela: **וּמִדְּרֹשָׁנָם** resp. præscientiæ. Ipsa sc. reflexio castrorum Israelis versus Ægyptum, inductivum erat *intentionis illius Pharonis de Israele errante* facilius opprimendo: at prævidentia hujus intenti v. 2. & finis Deo gloriosi, erat causa consilii v. 1. de retrogrediendo, eum jam procul abessent Ægypto: unde Pharaos, qui saltè triduum concesserat, suspicatus est non victimam, sed fugam meditari Mo- sen.

Concl. 2. **Q**uæritur 2. Quid sint *Pi-chiroth*, item *Baalzphon*? Resp. 1. Chirothæ montes à *mari rubro*, seu Ptolemaide *ad montem Casium*, quorum angustia ad Baalzphon. Nugatur Raschi, dum per *Pirhom* exprimit: de cœtero, fuisse ibi *scopulos excelsos, prærup- tos, intercedente angustâ valle, quæ os erat scopulorum*, probamus. 2. Baalzphon, fuit *planities ampla*, in quam per fauces illas Chirota- rum perveniebatur, & in quâ *Idolum*, eo nomine colebatur, quod à mari rubro Aquilonem versus spectans *Dominus Aquilonis* dice- batur, ut quæ de Astrologicis Planetarum figuris memorat Aben- Esra taceamus.

Concl. 3. Notetur 1. *emphasis vocis נִכְרִים* in *intento Pha- ronis* de Israelitis quod *perplexitatem* notat, *Da guter Nacht theur ist das man nicht weis/ woraus noch ein/* qualis perplexitas erat in *Susan Persarum*, publicato terribili illo de trucidandis omnibus Judæis, Hamanis consilio *Esther 3. ult.* Chald. per **מַעֲרַכְרִין**, id est, *pertur- bati, confusi, animo anxii*, quales sunt, *cauteriatâ conscientia fugitivi*, Raschi ad vocem **נִכְרִים** referre videtur, quæ semel extat *Job. 38. 16.* unde reddit **מְשֻׁקְעִים** i. e. *submersi*, ita oclusi ut non amplior illis spes sit, quam submersis. Notetur 2. in v. 6. mem. 2. elegans parono- masia *sumsi animo*, (populum suum) immo (secum) quam etiam exprimit Chaldaismus in *Ammeh imneh*. Quæritur 3. quæ ratio im- proportionatorum membrorum v. 10? Resp. datur exacta propor- tio materialis: memb. 1. ponit *factum Pharonis*: secundum, *Israe- lis*, quod fuit 1. *videre imminentem à tergo Pharonem*. 2. *timere*. 3. *ad Dominum clamare*. Notetur 1. ratio sequente in v. 13. em-

Et 3

phati-

phaticè includitur in orationis signo, planè uti Gen. 3, 14. in serpentis & Diaboli iudicio. Notetur 2. Israelitis tribui stare, videre, flere: soli Jhovah pugnare. Clamant quidem & expostulant cum Duce Mose v. 9. & 10 at jubentur contrà silere, & in silentio ac persistentiâ admirari salutem I H O V A H vers. 13. An non autem Panicus terror fuerit, *sexcentorum millium castra, tantopere trepidare, ad aspectum hostium minorum numero, nec pro se & liberis pralium tentare?* An forsitan servi in Dominos minus spirituum habuerunt? vel, *exhausti & bajulandis per omnem artem operibus fracti, imbelles fuerunt, & imperiti militiae, quibus cum bellicosioribus, ferocibus, iisque Dominis aleam belli subire, minus consultum?* Certè exigua Amalekitarum manus superior erat myriadibus Israelis, nisi Moses elevaret manus. Quicquid sit, bellicosior, vel magis apta fuit bello illa, quæ in castris nata adolevit generatio, quam quæ egressa est Ægypto.

Concl. 4. Quæritur 4. Quæ ratio triplicati H in c. 14? Resp. *Triplicatum argumentum*: 1. describit Dei in ducendo Israele consilium ad v. 15. 2. Intenti in illo consilio gloriosissimum complementum, idq; 1. in Israele per mare liberato, quod describit sectio 2. & 2. in Pharaonis supplicio, sect. 3. Quæ. 5. Quæ emphasis in voce prima v. 16. Resp. 1. mutatum signat subjectum sc. v. 15. præscribit faciendum Israeli: v. 16. Mose: *Den Kindern Israel sage an/ daß sie aufbrechen/ nach gerade forgehen: Du aber sollst zuvor deinen Stab erheben/ und deine Hand ausstrecken über das Meer.* Non jybetur sc. Mose baculo mare percutere, & percussione findere: sed saltem manus expandere super mare: ad quod punctum extensæ manus, per Eurum vehementem fidit mare Deus. Notetur pro tam emphaticâ & subjectorum disparatorum distinctivâ accentuatione, pariter *Rbia* in DN v. 17. qui in hoc respectu signando præ reliquis antecellit. Tria scil. memorantur in tribus versibus subjecta distincta 1. Israelita. 2. Moses. 3. Deus: singulis singularis adscribitur actus, Israeli, *castra movere: Mose manus & baculum super mare findendum attollere, DEO cor Ægypti ad persequendum Israelcm obfirmare.* Hinc illa pronominum emphatica distinctio: sc. H v. 16. H v. 17. *Was deine Person anlangt/ so sollst du nur mit aufgehobenem Stab*

Grab deine Hand reifen über das Meer/ und es von einander theilten. Ich
 aber/ Ich wil das Herz der Egypter verstocken/ &c. Quæritur 5. quæ
 ratio geminati **אשר** sub eodem Geresch compositi? Resp. 1. gemi-
 nata profectio, una signati: altera signi: illa Angeli Ductoris
אשר & **אשר**: hæc columnæ ducentis **אשר**: licet autem
 nec separata, nec successiva, nec univoca fuerit illa **אשר**: nec
 repræsentatio illa majestatica fuerit nisi in columna; tamen reve-
 ra in illâ ipsâ conjunctione distincta fuerunt *Angelus & columna*:
 & quidem ut *creator & creatura*, ut *Imperator & castra*. Errant er-
 go qui 1. Angelum hunc Ductorem pro creato habent spiritu. 2.
 qui eundem identificant cum columna: neq; verò in hac ipsa ne-
 gamus curruum igneorum & flammantium Sraphinorum
 condensata comitia. Notetur 2. rationem intercedentis inter
 castra Angeli in columna, fuisse **אשר**, seu *castrorum*
separationem. 2. **אשר** **אשר** **אשר**, seu *ad Ismelis à telis*
Egyptiorum immunitatem: dubium nul-
 lum, quin insequentes cum furore Egyptii fuerint **אשר**
אשר seu projicientes in Israelem tela, & lapides balistarum: cœ-
 terum hæc omnia jacula intercepta densata columna: uti rectè hic
 ponit Raschi: atqve ira hic verè id præstitit DEUS in colu-
 mna Israeli: quod de aquila nidum excitante, & inplumes pullos
 expanso alarum remigio imponenti, & tela in pullos corporis ob-
 jectione avertenti, memorat Moses Deut. cap. 32. v. 13. 14. 3. **אשר**
אשר seu *ad illuminandum, & obscurandum*.

Concl. 5. Cœterum hic quæritur 6. quodnam sit subjectum
אשר v. 20. Respond. torum id complexum, seu utrumq; subje-
 ctum versus 19. ANGELUS in columnâ: Quæritur 7. Quæ
 ratio positus in **אשר** **אשר** vers. 20? Resp. nubes & obscuritas
 est obscurissima nubes, quæ scil. intercesserit inter utraq; castra:
 idem tamen Angelus, qui atrâ & caliginosa nube, Egyptiis no-
 stem hiememq; ferente, distinxit castra, Israelitis transeuntibus
 mare illustri affulsit ignis columna, ut ita illis fuerit **אשר**
אשר. Errat R. Marinus vocem **אשר** v. 20. explicans in oppo-
 sito sensu *obscurandi*: quem expolitorem hic *lucem ponere in tene-
 bras*

has rectè & acutè monet Aben Esra, ponens regulam philologicam:
 לֹא יִתְכַן בְּכָל לָשׁוֹן שִׁיחִיה פִּירוּשׁ מִלֶּרֶךְ אַחֲרָיו דַּבָּר וְהַפְּקִי
 : רַחֵם הִיא עַל דֶּרֶךְ כְּנוֹי: *id est, Nulli lingua convenit, u-*
nam numero vocem significare rem & oppositum rei, nisi per Antiphrasin,
qvalis est Job. 1, 5. ubi proinde לָשׁוֹן כְּנוֹי וְהַפְּקִי notavit Kimchi:
item 1. Reg. 21, 10. in judicio Naboth, ut qvi laesa divina & Regiae
Majestatis arguitur sub hoc formali: Du hast Gott und dem Könige
gesegnet: ubi fundamentum Antiphraseos doctè explicuit Luthe-
rus: Gesegnet/ das ist/ er hat gelästert: Denn die Schriffe das grausame
Easter/ das Gottlästern helffen/ an diesem Dre außs züchtigste nennet. Gott
lästern aber hatte Mose bey dem Tode verboten: So war das Königreich
Israei von Gott eingesezet/ daß den König lästern auch Gott berraff. Coe-
terum talis Antiphrasis hïc est inapplicabilis: neq; amplianda,
ur ex tenebris lucem, & ex luce tenebras, item ex flentibus seu
מְכַוֵּרִים faciamus מְשַׁחֲרֵרִים, latantes, conf. Kimchi Ezech.
e. 8. v. 14. & in rad. יָפַע: nec nisi insulse probatur ex Ps. 139, 11. ubi
אֵרֶךְ lucem notat non tenebras: neqve enim qvod tenebriones a-
gunt in tenebris, obscurum est, & extra conspectum illius, qvi in-
habitat: Φῶς ἀπερόσιτον, & cui πᾶσι τὰ γυμνά καὶ τὰ τετρακτύλις μύθηται.

LOCUS IV.

Exod. XIV. 20.

Concl. 1. Notandum singulare columnæ illius hac in nocte
 ministerium & munus, tum resp. Ægyptiorum arcendorum, &
 rubente dextra terrendorum, tum resp. Israelitarū à tergo defen-
 dendorum, & insvetum per iter inter fluctus spumantes deducen-
 dorum, licet enim hac nocte vexilla Israelis antecederent nubem:
 dubium tamen nullum qvin uti totum exercitum: ita & viam il-
 lam, per quam prima moverentur castra illuminaverit, & ad eò
 Ductoris partes non deposuerit: unde & hac nocte, non uti ali-
 as, cessit igni nubes: sed mansit conspicua Trias *columna, nubes, i-*
gnis: conf. v. 24. rectè hoc singulare notant Hebraei: לֹא נִסְתַּרְק
לֵּיל לְגַמְרֵי הָעָנָן כִּמּוֹ שֶׁהָיָה רִגְרֵי לְהַסְתַּרְק עִרְבֵירָת לְגַמְרֵי
 Idem er-
 gò Angelus Elohim ductor, qvi venit columna nubis & ignis in-
 tela

ter utraq; castra, nube quide caliginosa & densa, castra separavit, tela intercept, qvin & sine dubio ex illa ipsa terribili nube, in Aegyptios fulgura emisit, qvo sensu Luth. noster sumit: *Es war aber eine finster Wolcken/und erleuchtet die ganze Nacht: das ist: Es war ein Wetter: leuchten in der dicken Wolcken:* at Israelitarum castra, columna ignis illuminavit nocte tota, ut ita territorum tertium, nubis obscura, respiciat Aegyptios: quartum, illuminandi noctem totam, Israelitas: neq; enim ullibi magis columna ignis necessaria fuit Israel, qvam in hac nocte, in qvâ ἐσαπίειδυσαν ἐν τῇ θαλάσῃ.

Concl. 2. Laudandi hic sunt Paraphrastæ tum Chaldæi: tum Græci, qui illum distinctum territoriorum respectum illustrem expresserunt. Clarè Targumista: הוּת עֲנַנָּא וּקְבֻלָּתָא רַמְצָרַי וְלִישְׂרָאֵל נַהַר כְּרַ לִילֵיָא: *i. e. fuit nubes & obscuritas Aegyptiis: at Israeli lux, nocte tota, neq; aliter Hierosolymitanus:* הוּת עֲנַנָּא פִּלְגָּנָא נַהַר וּפְרָגָא חֲשׂוּכָא נַהוּר מְנַהַר עַל יִשְׂרָאֵל וְחֲשׂוּכָא מַחֲשֵׁךְ עַל מִצְרַיִם וְלֵילָא קְרִיבָא אֱלֹהִין לִישְׂרָאֵל וְלִישְׂרָאֵל לְמִסְרְרֵי קְרִיבָא כְּרַ לִילֵיָא id est: *& fuit nubes, partim, seu dimidia parte, lucida: dimidiâ, obscura: lux seu ignis fuit super Israelem: & obscuritas super Aegyptios, ut non appropinquarent hi ad illos, ad ordinandam aciem, totâ nocte.* Nec minùs ex Græcis Aquila: καὶ ἐγγεῖθ ἡ νεφέλη ἑώρατ, καὶ ἐφώτισεν τὸ νύκτα καὶ σὰν ἡ γρηισὴν ἔστρεψεν τὸ πνεῦμα: Item Samarit. לוֹ רֵבֶנֶף וְקַיִר לְעֹרֵת וְקַיִר עֲפֹרֶת תֵּי הַנּוֹכְתִי, id est, *& erat nubes & tenebrae, & lucebat nocte.* Clarissimè autem Symmachus: καὶ לוֹ ἡ νεφέλη ἑώρατ μὲν ἐκῆθεν, φαίνεσθαι δὲ ἐν πύθειν, id est, *Et erant nubes, tenebrae quidem illic (in castris sc. Aegyptiorum) lucens vero hic (in castris sc. Israelitarum.)*

LOCUS V.

Exod. XIV.

Was schreyst du zu mir!

Concl. 1. Queritur, An verba illa v. 15. מַה הַצֶּעַק אֲרִי respiciant Mosen repræsentativè seu in Israelis repræsentatione, excluso Mose? Resp. neg. respiciunt sc. directè Mosen. Obji. 1. nulli-

Ff

nulli-

nullibi Moses dicitur clamasse ad Dominum. 2. sed de Israele id dicitur v. 10. 11. qvin 3. Moses benè cognitum habebat finem gloriosum Deo v. 4. & exinde vehementer acclamabat populo, illud: *state, videte salutem Domini &c. 13.* Resp. 1. sufficit, quod id hîc dicitur, & ex fidei naturâ, etiam silente Mose, præsumatur. 2. clamor Israelis erat cum impatientia & pœnitentiâ: clamor Mosis internus conjunctus cum fidei luctantis, in promissionem *ωλυγοφρεϊα*: ille saltem ex dictis probatur non fuisse in Mose.

Concl. 2. Notandum a. Chaldaum verba illa Dei ad Mosen: *Was schreyest du zu mir?* in sensu correlativo ad clamorē, absolutè reddidisse: *יְהוָה יִשְׁמַע בְּקוֹלְךָ* Ich habe dein Gebet/dein Schreyen/ schon erhört (und demnach) sage den Kindern Israel/ daß sie mir ziehen. Moses scil. *Δωαμύμω* & *τῆ πῆς* clamat: *state, non timete: silete: Salutare Domini exspectate, videte: non tamen lucta caret fides Mosis: oppugnatur: sed, quia anchoram habet τὸ ἐπιγγυλάριον, non expugnatur: clamat intus, luctatur: in ipso agone, audit Deum in se loquentem: Quid clamas? jam exaudi precationem tuam. Ita fides Mosis, victoria fuit Pharonis. Relinquimus autem in medio, an materialis consequentia: an formalis herminix æquivalentia à Targumistâ fuerit intenta: etsi hoc verisimilius: si enim distinguatur hæc vocum Trias, ita ut Tiphcha distinguat subiectum: Atnach prædicatum, jam talis est propositio: *Quod clamas, (id) ad me (jam pervenit) Es ist dein zappeln/ dein schreyen/ schon zu mir gekommen/ atque ita planè formali conveniret Chaldaus: Accepi supplicationem tuam: & Hierosolymitanus: Et dixit VERBUM Domini ad Mosen: quam diu clamas & invocas me? exaudita est supplicatio tua coram me.**

LOCUS VI.

Exod. XIV. 21.

Der HERR ließ das Meer hinweg fahren/ durch einen starken Ostwind die ganze Nacht.

Concl. 1. Queritur, Quis intelligatur per *קרי קרי* seu ventum Kadim, de quo dicitur v. 21. *Et removit IHOVAH mare illud per ventum Kadim vehementem, totâ illâ nocte, & redegit mare in siccam.*

siccitatem: & secta sunt aqua ille. Resp. 1. Erravit Vulgatus, dum de suo addidit, quod non est in fontibus: ibi enim, saltem dicitur: Ventus Kadim vehemens: at Vulgatus præter vehementem, addidit ventum *Urentem*: unde conclusum ab aliis *ventum hunc Boream fuisse: nam borealis ita siccus est, quod urit* (verba sunt Tostati) ab aliis Austrum fuisse: ab aliis ventum calidum & siccum: indeq; amplius disputatum, *an detur ventus, qui & calidus & siccus est, cum ex caliditate efficiatur humiditas? an verò subsolanus, cum suis collateralibus & moderatè calidus & siccus sit?* excusari quodammodo poterat Vulgatus, quod *ventus urens illi sit* *ⲉⲓⲢⲉⲓⲛⲟⲩ* venti Kadim: quomodo Exod. 10, 13, reddidit: *ventus urens levavit locustas*: at hæc ratione nec vocis vis: nec venti species exprimitur.

Concl. 2. Cæterum 2. ventus Kadim est subsolanus, atq; adeò rectè Luth: *Durch einen starken Ostwind*: probamus 1. ex radice in quâ anterioritatis est significatio, atq; adeò is notatur ventus, quî fiat ab anteriori, homini fronte versus orientem respicienti. 2. ex vocis *ⲓⲛⲓⲛ* significatione, quæ est orientis seu orientalis plagæ: notatur ergò *ventus flans ab oriente*. 3. ex 4. cardinum seu plagarum representatione, quam Hebræi concipiunt in homine frontem versus orientem habente: unde *oriens*, Hebræis dicitur: *anterioritas* seu *ⲓⲛⲓⲛ*: *meridies* *ⲓⲛⲓⲛ* seu *dextra*: septentrio, *sinistra*: occidens, *posterioritas* seu *ⲓⲛⲓⲛ* quod ita flans, habeat *occidentem post se*. 4. Ex exempli paralleli collatione: sc. is intelligitur per *ventum Kadim*, qui *adduxit locustas ex mari rubro in Ægyptum* Exod. 10, 13. At is fuit *Eurus*. E. Minor probatur: tum quòd non fuerit Auster vel Zephyrus, quia uterq; spirat contra mare rubrum: neuter contra Ægyptum: & adeò non inferret locustas in Ægyptum: sed efferret: tum positivè, quod fuerit *Eurus*: quia directè opponitur *vento occidentali*, qui dicitur omnes locustas ex Ægypto in mare rubrum coniecisse. *Eurus* ergò fuit, qui locustas ex mari attulit: Zephyrus vehemens, qui abstulit, & in mare rejecit. Inst. *August. Steuchus Eugub.* Is, qui locustas extinxit, & in mare rubrum coniecit, *Boreas* fuit. Resp. falsissimum illud, tum ex plagâ: *Boreas enim non spirat ex Ægypto contra mare rubrum: sed contra Ægyptum*: non ergò extulisset: sed intulisset veriùs locustas: tum ex determi-

natione expressa: *ventus enim maris seu ים הים nunquam est Boreas: sed semper occidentalis Favonius, sicut mare magnum, seu Philistinorum, idemq; Mediterraneum, occidentem notat Hebrais, at talis dicitur ventus ille Exod. 10, 19.*

Concl. 3. Objic. Ventus qui induxit conturnices in castra Israelis Num. 11. dicitur Teman seu Auster Ps. 78, 26. At idem ibidem dicitur Kadim. E. ventus Kadim est Auster. Respon. concludendum erat. E. ventus ille fuit Euroauster, *der Süd-Ostwind*: quia Eurus & Auster dicitur: hic tantum Eurus, quia tantum Kadim dicitur. Errat ergo Interpretatio Græca, quæ in loco Psalmi Kadim reddidit Austrum: Teman Africum seu νότον καὶ λίβανον, quomodo & delirat Vulgatus: Contra *nunquam Kadim Notus: nunquam Teman Africus, seu occidentalis ventus.* Ceterum nos & pro Euro (non accipimus hic Eurum uti Vitruvius l. 1. pro intermedio inter orientem, & meridiem: sed pro vento spirante ex cardine orientali concepto in æquinoctio) urgemus facti qualitatem Geographicè consideratam: ibant sanè Hebræi contra orientem Ægypto: eminebant à Septentrione, Austro & Occidente, altissimi, deserti Etham, & Chiotarum scopuli: ipsi Israelitæ ab occidente tendentes ad mare rubrum, penetratis angustiis, undique abruptis scopulis fuerunt occlusi: probabilius ergo ad minimum ex hoc posito est, *quod ventus dividens mare venerit ex plagâ orientali: impediens vehementiam Boreæ, litoribus.* Urgemus deniq; & locorum Biblicorum, Hebræorum item suffragantium autoritatem, & notamus 1. ventum Kadim, absolute quoq; dici Kadim Gen. 41, 6. 23. 26. 2. assertum Hebræorum: *Ventus Kadim, est Executor sententiæ Domus iudicii cælestis: quomodo & hoc loco Raschi: הוּא הַרוּחַ שֶׁהַקֶּבֶה נִפְרַע בּוֹ מִן הַרְשָׁעִים id est, hic est ventus ille, quo Deus sanctus benedictus vindictam sumit ab improbis: confer pro hæc sententiâ: Exod. 10, 13. cap. 14, 26. Job. 38, 24. Psal. 78, 26. Es. 27, 8. Jerem. 18, 17. Hof. 12, 2. c. 13, 14. Ezech. 27, 26.*

Concl. 4. Quid Vulgatum induxerit, quod Kadim per Ventrum urentem expresserit, facile constat: sc. *passim exurere, seu humoribus exustis arefacere, Vento Kadim tribuitur, conf. loc. Gen. 41. Jon. 4.*

Jon. 4, 8. Jechez. 17, 10. c. 19, 12. cœterum *mei φερονε* illa non ad-
 æquatè determinat speciem venti orientalis, maximè in regionibus
 Tropico propioribus, ut ventus urens etiam vel Boreas, vel ali-
 quis Japex seu Caurus, nedum Notus esse possit. Ventorum om-
 nium materia est exhalatio: cœterum hæc non facit magis Eu-
 rum calidum: quàm Zephyrum: sed hîc plurimum, *aeris, ex nivium,
 pruinarum, vel aliorum halituum dispositione, sive frigidioris, sive
 calidioris,* conceptioni, est adscribendum. Illi ipsi Ethesiæ, veri
 nostri orbis ætuosioris Favonii, & Caniculæ prodromi, mari sanè
 Hyperboreo, in quo subsolani rari, Zephyri penè ignoti, soli A-
 qvilones naturales Domini, non sunt Favonii: sed ejus superficiem
 hyeme quasi pavimento solidât: in caliginosa æstate, insulas specie
 crustarum glaciæ inter se concursantium ostentant: ventus ergò
 urens non est adæquatus Euro, cum talis & Notus & Favonii & vel
 ipse esse possit Aquilo: quin idem hîc urens: alibi constringens:
 nunc torrens: nunc glacians: licet, abstractâ illâ & originis & no-
 stri aeris, ex vi diurni solis, affectione, magis Notus: quàm Favoni-
 us & Eurus: magis hi, quàm Aquilo, venti dici possint calidi: sanè
 Vulturnus ex 3. orientis Ventis unus, maximè calidus est & humi-
 dus, ita ut alicubi in Italia Austrum æquet: alicubi, ad Adriam sc.
 quem rectâ verit, superet. Aer autem non minus: quàm ventus
 humidus rufficulosos facit, sputatores, podagrâ catenatos, opti-
 mum sanè viaticû senibus ad nihil valere. Ad summum ergò, ca-
 lidum esse, & ventum urentem pro ratione aeris, solis, loci erit sal-
 tem proprium Euri in secundo modo.

Concl. 4. Ventus is, qui flatu secuit mare rubrum, dicitur
אנף id est, *Ventus vehemens imperiosior.* Id epitheton ut huic
 vento proprium, non ut accidens intensivum prædicari statuit
 Raschi, qui id porrò refert ad rigorem judicii, ad quod exequen-
 dum, ministerium imperatur hujus venti. Cœterum ruunt il-
 la, *si nec omnis ventus Kadim executor judicij ita nominatur: nec qui ita
 nominatur, est ventus Kadim: nec id est proprium tertij, nedum quarti
 modi, resp. Euri.* Sanè in Æolia Virgilio mare totum à sedibus imis

*Una Eurusq; Notusq; ruunt: creberq; procelis
 Africus*

ff 3

ne me-

ne memorato quidem, quo nunc mare nunc sylvæ Threicio Aquilone sonant. Et tamen Boream flatu vehementem sæpissimè nostra experitur Æolia: verè ergò & Boreas & Notus Dux inquieti turbidus Adriæ &, qui tantâ Poetarum pompâ fertur, decertans Aquilonibus, præceps Africus, seu Zephyrus esse potest אורן עורן , & profectò talis fuit, qui coturnices ex Ægypto ad unum omnes in mare retraxit, unde & Exod. 10, 19. *ventus validus valdè, ventus maris seu occidentis dicitur:*

Concl. 6. Non necessariò hic arbiter Maris Suph, ventus urens, sive humidus sive frigidus concipitur: sufficit, quod fuerit *vehementissimus, validus, siccus*, qui mare totum à sedibus imis ruere, & *divisi maris fundum exsiccare potuerit*. Ventos enim validos esse frigidos, Vulturnus & Auster alicubi refutant: neque ex motu frigidiores fieri ventos, ipsorum ventorum testis est materia. De cœtero ordo miraculi hic est: 1. *Mosès extendit manum super mare*. 2. *in illo puncto incubat Mari vehementior Eurus per quem*. 3. *& diffiduntur maris aquæ ad transitum, & in diffusam abiguntur, tota nocte*. 4. *sensim exsiccatur fundus*. Quinque illa abactio maris per Eurum vehementem & exsiccatio fundi duravit adusque vigiliam matutinam: & adeò verè per noctem totam. 6. Ingressi Israëlita sunt mare rubrum, vigiliâ noctis 1. mari jam abacto, fundo tamen extensivè per totam itineris diametrum seu semicirculum עַיִן הַיָּם nondum exsiccato: & adeò flante adhuc Euro, ut nulla sit consequentia Tostati: *Israelita sunt ingressi mare rubrum nocte: At ingressi sunt non nisi post exsiccatum fundum*. E. *Ventus non flavit, & exsiccavit mare totâ nocte: sed tota nox accipiendâ pro parte*. Frustra instat: E. flante eodem vento & abactum, & in solitam superficiem redactum est mare: eodem flatu exsiccatum & fermentatum, quia ruentibus in Ægyptios aquis adhuc erant multi Israëlita in fundo maris. Resp. conced. totum: neque hic absurdum: quia abactio illa maris, & exsiccatio fundi, non fuit δύαμις φυσικῆ Euri, neque adæqvata causa, in actu: nec vel φυσικῶς ob stare potuit nec ὑπερφυσικῶς ordinata fuit, ut impediret, quò minùs idem mare rueret in Ægyptios. Notetur tamen accentuationem docere

cere illud *totâ nocte* nexu immediato non conjungendum cum
vento: sed cum *abigendi maris actu*.

LOCUS VII,

Exod. XIV. 22.

Et venerunt filii Israel in medium maris.

Concl. 1. Id quod hîc *medium maris* dicitur, in cantico, *cor maris* nominatur. Quæritur ergo an *cor maris* supponat pro *medio Mathematico*, seu *Geometrico*, an uti aliàs, pro inæquali intrinsecò, quâ ratione non ad medium præcisè sinum rubri maris: sed vel ad unum, vel ad plus minus miliare, si ingressi essent Israelitæ mare, rectè dici possent, *venisse in medium maris* seu fundi illius, quo paulò ante erat mare: quomodo *cor cæli* memoratur Deut. 4, 11. Jonas in *corde maris* Jon. 2, 4. Tyrus pariter in *corde maris* dicitur, Christus in *corde terræ*: neq; tamen Tyrus in *medio maris Mediterranei*, sed vix aliquot stadiis à continenti: nec *sepulcrum Christi in centro terræ*: quin nec *cor in medio hominis est præcisè* inclinatur enim magis cuspidè versus sinistram, eamq; calefacit, sicut epar dextram. Sic *collecta turba* vel *התכנסות* in medio castrorum ponitur, Num. 11, 4. quæ tamen in ultimis continebatur castris. Non ergo omne *תוך* item *קרב* & *לב* notat medium Geometricum.

Concl. 2. Quin vel ex ipsâ oratione: *Ambulaverunt Israelitæ in medio maris*, satis constat non exactè medium intelligi *Mathematicum*: sed medium esse intrinsecum, ipsum sc. *fundum maris*, in quem descendebant, & in quo medio inter maris fluctus utrinq; exaggeratos ambulabant, ut ita, simul petierunt fundum, jam ambulaverint in medio maris: quâ ratione alius est respectus mediæ tatis, non ad latitudinem: sed ad ambulationem. Cæterum ad rem. An per *medium Geometricum in latitudine* directè & à fronte in frontem transiverint Israelitæ mare rubrum, ita, ut exiverint in litus oppositum quæstio est? *Negant id Hebræi*, & habent suas quasdam rationes 1. *id unde intrarunt in mare*, vocatur *desertum Etham*: & in idem *desertum Etham* dicuntur rediisse, quando exiverunt è mari Num. 33, 6. 8. in idem ergò litus superatis saltem mon-

tium

tium scopulis, redierunt. 2. non est necesse ut ingrederentur mare nisi ob Pharaonis exercitum, qui ibi submergendus erit: ad quod non opus erat transire sinum in latitudine. 3. latitudo maris rubri, licet varia pro pyramidalis sinus illius figurâ, tamen, etiam concepta circa extremitatem septentrionalem, vel 15. miliarium, & adeo major quam quæ tot myriadibus unâ nocte, (easq; in elevat. poli 25. grad. post æquinoctium vernalis non integrarum 12. horarû, nec tota transitu exacta, cum non in puncto noctis incipientis sint ingressi) transeuntibus conveniat. 4. Natura maris est mortuos ad propinquiora littora rejicere qualia fuerunt illa per quæ intraverunt: unde in illa ejecta esse Ægyptiorum cadavera, probabile. 5. Si transivissent ad litus oppositum necesse habuissent bis transire mare rubrum ubi iterum opus fuisset miraculo, & aliquot dierum spatium. At ubi hoc scriptum? Concludunt ergo aliquantisper ad dimidium miliare, vel ultra ingressos, superatis altissimis, deserti Etham scopulis seu promontoriis, figurâ semicirculari circumflexos, in idem latus & desertum Etham rediisse,

Concl. 3. At transversaliter ad litus oppositum transivisse sentit Lyranus, & ante hunc Josephus. Ratio 1. quia sic rediissent ad terram Ægypti unde exierant. 2. Post transitum maris rubri non leguntur Hebræi appropinquasse Ægypto. E. id desertum Etham, in quod sunt ingressi, est aliud, quam ex quo sunt egressi. 3. Desertum, in quod ingressi Hebræi transito mari, vocatur desertum Sur, cap. 15, 23. Coeterum Josephum quod attinet, sine rationibus simpliciter id asserit, nec hic magis obligat, quam in illis, quæ ponit ἀπὸ Παρις, scil. 1. in castris Ægyptiacis fuisse equitum 50000. 2. Moysen baculo percussisse mare. 3. Hebræos tempore diurno transivisse: Ægyptios nocte idem iter tentasse. 4. Non Ægyptios mare ingressos, nisi ubi jam penetraverant Hebræi in litus oppositum. 5. Canticum Hexametron. 6. Transitum illum per mare rubrû, minus admirandum, quod Alexandro Macedoni in Persiam moventi pariter iter siccum præbuerit & transitum dederit Mare Pamphilium. 7. Quin destruit seipsum, dum ponit Hebræos in oppositilore, cum jam evasissent mare, spectavisse Ægyptios ingressum in mare eodem itinere tentaturos, & huic fini accinctos: quod latitudo maris non concesserit.

Concl.

Concl. 4. Nec Lyra hic habet nisi deliria. Resp. enim ad 1. N. conseq. *desertum Etham erat Arabia*: in cuius proinde magnas solitudines redibant Israelitæ: Resp. ad 2. *Et adeo nec sic appropinquaverunt Ægypto: sed Arabia*. Appropinquavissent autem, imò in Ægyptum superiorem transivissent, si ad oppositum litus penetrassent, juxta orosium: ad 3. scriptura non multiplicat desertum Etham: & adeo unum illud & singulare desertum fuit. Argumentamur: id desertum, in quod immediatè intraverunt Israelitæ ex mari rubro, fuit desertum Etham Num. 33, 8. Id desertum, in quod immediatè &c. fuit desertum Sur. E. *desertum Sur est desertum Etham*, & idem numero: unde & triduo post egressum, in deserto Etham ambulasse dicuntur Num. 33, 8, & pariter eodem triduo in deserto Sur, Exod. 15. Cum sententia ergo priori facimus, quicquid sit de unâ vel altera ratione ejus.

Concl. 5. Indignum est miraculi illius & admirabilis sacramenti majestate, vel quæ mendacissimi Græculi mentiuntur de suo *κερατοφόρω*, uti aliàs de fluminibus epotis à Xerxis exercitu, deplanatis montibus, & quæ alia sunt mendicabula, cum illius conferre veritate & divinitate, & sunt illæ verè *περτορογία* *ὀνειρωπλασίω*. Neque minus explodenda est illa Atheorum calumnia, quæ Mosen commoditate fluxus & refluxus usum, Israelem sine miraculo perduxisse, blasphemant. Esse aliàs *Erytræi estum ingentem*, testis est J. Scaliger: cœterum rectè addidit ille: *Nunquam mare regrediens ita litus nudat, ut non ad Sves usq; quod in intimâ recessu jacet, litus aperiat, & aliquando inferiores partes quâ transferunt Hebræi suâ decessione aperiat*. Et clarè scriptura: *incessisse dicit per medium maris, in arido (ita) ut aque non refluxerint: sed ad dextram & à sinistra illorum, instar aerri fluentorum coagulati, murorum instar steterint*: quomodo id convenit refluxioni naturali? & quomodo hanc ignorarunt Ægyptii, quomodo non eandem commoditatem sunt prætolati? quare non prius, quàm extendente Mose manum, rediit mare *לאיתנו*, id est, uti Chald. & Græci reddiderunt: *לתוקפיה* in robur seu validitatem suam, & irruit in Ægyptios? & quæ ratio, quod eodem tempore fluxus & refluxus fuerit,

Gg

non.

nondum Israele in litus enitente? quomodo, quod mare refluens intercluserit viam illam ad litus, ita ut Ægyptii ex fundi sicco et si sensim fermentato in litus tendere conclamantes, in illos resolutos aquarum muros fugiendo inciderint, & super illos ad litus tendentes mare irruerit? conf. 27. 28. Addatur: plenilunio omnia maria intumescere: si quis ergo refluxus fuisset, fuisset novilunio: at hic transitus contigit circa plenilunium.

LOCUS IIX.

Exod. XIV. 24.

Da nu die Morgenröthe kam.

Concl. I. Coeterum, nos, quæ illustria hoc in miraculo amplius occurrunt, scrutemur. Ubi statim occurrit in v. 24. mentio $\text{קָרַב הַיָּם בַּבֹּקֶר}$ seu *vigilia matutina*: hoc enim tempus fuit quo Deus ex columnâ nubis & ignis jaculatus in Ægyptios, conturbavit castra ipsorum, quo, currus rotis exarmavit, quo difficilem & gravem Ægyptiis processionem fecit, quo senserunt Dei manum Ægyptii consternati, quo aquæ maris, perrupto illo, quo continebantur, niuro effusæ sunt in Ægyptios, & hi ad unum omnes submersi. Quæritur ergo quodnam sit tempus illud? Resp. 1. fuit ante solem orientem supra Horizontem, unde incipit קָרַב . 2. *vigilia mane* seu *matutina* fuit novissima $\text{\Phi\upsilon\lambda\alpha\kappa\eta \ \& \ \nu\upsilon\kappa\tau\acute{o}\varsigma}$, in qua matutinum crepusculum Solis quidem adhuc aliquot gradibus infra Horizontem depressi: at aeris, jam ascendentis solis radiis & lumine, illustrati. 3. Actus sunt distinguendi in hac vigilia matutina, quorum fuit aliqua successio: sc. 1. Deus $\text{\textcircled{H}}\text{\textcircled{P}}\text{\textcircled{S}}\text{\textcircled{H}}$ prospexit ex columna in Ægyptiorum castra *tonans, fulgurans, & jaculis sese vindicem representans*. Ad quam prospicientiam terribilem statim successit, 2. *horrenda castrorum conturbatio, & tumultuatio, expressa radice* $\text{\textcircled{D}}\text{\textcircled{M}}\text{\textcircled{H}}$ tum v. 24. tum alibi in Ps. 18, 15. & 2. Sam. 22, 15. ubi est scriptum $\text{\textcircled{D}}\text{\textcircled{M}}\text{\textcircled{H}}$, id est, & terribili fractione contrivit eos. 3. *Currum exarmatio, & stieß die Räder von den Streitwagen hinweg*. Unde secuta est 4. *difficilis & impetuosa cum gravitate ductio, & sühret sic mit ungestüm*. 5. Ægyptiorum ad fugam, irritata ob irritatum

nim *vigilia mane seu matutina*, includit *tempus aurora*: & sunt ipsa *aurora* vocabula apud Chaldaeos emphatica: vocatur scilicet tūm שפרפרא ab insigni colorum *pulchritudine*: tūm צפרא à radice, cui *circuitus, conversionis, redtionis* inest significatio: tūm quod *aurora circuitus, periodus, & pulcherrima nostri Horizontis corona*: tūm quod *signum sit redeuntis ad nostrum Horizontem solis*: coeterum nec *litem movebimus*, si quis ipsum πρωι seu *diluculum solem orientem proximè antecedens* alicubi ex quo jam incipit Sol radiis *fulgurare* in nostro Horizonte, hoc nomine venire aasseret, ita ut *orientem cum diluculo, diei sc. civilis principio* includat.

LOCUS IX.

Exod. XIV. v. 24.

Schauet der HERR auff der Egypter Heer/ etc.

Concl. 1. Actus primus sub hâc *vigilia matutina*, voce שקף ad castra, sc. Aegyptiorum, exprimitur ab Hebræo, sicut per נצרתו וספרותו à Chaldaeo. Quid hâc voce notetur, ex formali constabit scrutinio. Unde concludimus 1. radix שקף notat prospicientiam per singularem השגתו seu providentiam. 2. cum non usurpetur in totis scripturis, nisi in Niphal & Hiphil, de Deo non prædicatur nisi in Hiphil. 3. & adeò DEUS est משקף & non נשקף seu ita prospiciens, ut quâ פנים non prospiciatur, quomodo columna quidem nubis & ignis prospecta est: at non ipse Jhova in nube, qui proinde ita prospexit è nube, ut non sit prospectus, & ita prospicit de cœlis, Psal. 14, 2. de habitaculo sanctitatis Deut. 26, 15. Thren. 3, 50. ut non sit נשקף. 4. unde & notatur prospicientia ex edito, seu excelso impervestigando, ita ut fenestræ sint intrinsecus apertæ, extrinsecus clausæ, seu חלונות שקפים אטומים 1. Reg. 6, 4. quibus notatur semper de Deo maximè, prospicientia singularissimè *Practica*: nunquam merè *Theorica* seu *speculativa*: & quidem 6. energetica vel in apotelesmate singularis gratiæ: Deut. 26, 15. Thren. 3, 50. vel in exercitio severæ vindicatricis justitiæ, ut hoc loco: sed & 7. prospicientia

tia judiciaria notatur cum notione organicâ, quatenus sc. annotatur fulgurans, emicans, percutiens, prospiciens, ad præcipitem consternationem: atq; adeò aptè convenit huic actui. Dubium enim nullum, quin hæc prospicientia, emissa notentur in Ægyptios ex columnâ edita, fulgura, tonitrua, flammaram eminentium coruscationes, ministrantibus hîc Irato fœderis Angelo, illis, qui creati sunt $\Phi\lambda\gamma\ \pi\epsilon\sigma\epsilon\varsigma$. Rectè ergò Targumista Hierosolymi, explicuit: ארוך מימרה דוי ערל משרייהון ורמנ ערל יהון id est, & specialitèr respexit seu attendit DEUS ad castra Ægyptiorum, & projecit super illos, sulphur & ignem, & lapides grandinis. Atq; ex his dictis patebit, quid sentiendum de Josepho in hunc locum. Conf. etiam Ps. 18, 13. 14. 15. Psal. 77, 19. & patebit qualis hæc fuerit prospicientia Dei.

Concl. 2. Inter actus illos vindicis Dei ponitur quoque exarmatio currum, deturbatis rotis, qui exprimitur verbo ויסר cum objecto אפן מרכבור vel רתיכיהון conferatur cum Chald. locus Ps. 77, 19. Vox increpationis tuæ in Galgal &c. Non desunt, qui à שרר vocem arcessunt, hoc sensu: ad illam tonantis & fulgurantis Dei plagam, Ægyptios retrò currus militares convertere voluisse, ut in litus, unde exiverant, maturè redirent: atque hinc confusionem ortam & conturbationem horum castrorum: cœterum, quamvis illa intentio fuerit Ægyptiorum, ad fugam, conclamantium, hæc tamen vox est à radice סור in conjugat. *gravi aucta* cum) conversivo patacharo, retracto accentu, indeq; abbreviato puncto: significatio: fecit recedere, amovit: ita ut connotetur, hîc ministerio Angelico DEUM deturbasse rotas currum militarium. Sunt qui id eò referunt, quod sc. Ægyptii videntes tardius procedere in fermentato fundo currus, abruptis rotarum funibus eqvis expeditis & velocibus insidentes fugam adornarint, coet. & ipsos Ægyptios & eqvos illo terrore seu מהומת השם consternatos, fuga indoneos fuisse. Onkel. transtulit per ואערי & removit. Sym. μετέστη; alii ac si esset ab סור in significatione vincendi $\zeta\omega\acute{\epsilon}\delta\eta\sigma\epsilon\varsigma$ seu colligavit. Malc.

Gg3

Concl.

Concl. 3. Quæsitum: An illud *אחד ער* unum excipiat & sit positus exceptivus? Respond. Negand. quin illud *ער אחד* est positus extensivè inclusivus, ut ne unus quidem excipiat ab actu qui negatur: Non superstes remansit ex illis ad unum, id est, Nullus, ne unus quidem *לֹא נותר אֶחָד* omnes ad unum internecione deleti seu submersi sunt: sic alibi: de pecude Israelis non mortui sunt ad unum, id est, ne unum quidem mortuum est: ad unum omne servatum est: sic: Non est qui faciat bonum etiam unus, vel ad unum: id est, nullus inter filios hominum: quia *הכל טר*, Pf. 14, 2. *Quis dabit mundum de immundo*, *אֶחָד לֹא יִתֵּן*, id est, ne unus quidem dabitur mundus de immundo: seu *עֹדֵשׁ* uti Græci Job. 14, 4. ubi interrogativè Vulgatus: nonne tu qui solus es?

Concl. 4. Quæsitum: *Qua ratio versus 29. cum idem planè dicat vers. 22?* Respond. 1. notetur illustris collatio positus & accentuationis. 2. vers. 22. agit de miraculo circa exordium: vers. 29. de eodem circa terminum. 3. & hic notat effectum oppositum sc. Ægyptii à relabente mari omnes ad unum submerguntur: dum Israelitæ in sicco maris fundo progrediuntur: 4. ubi proinde maximum miraculi robur est: scil. *Ubi transibant Israelitæ ventus orientalis fluctus abigebat, fundum exsiccabat*: ubi funerandi erant Ægyptii, ibi vel idem vel diversus ventus, concretos in murum quasi fluctus dissolvebat, ita ut in exiguo intervallo ejusdem maris, & diversæ operationis, diversum esset miraculum. *An autem totâ nocte transiverint Israelitæ?* Resp. Qui numerum æstimabit, noctem transitu consumptam nec dubitabit, nec mirari poterit. Castra etiam si in 12. turmas distributa 12. semicirculis transiverint, erant 600. millium: & hæc vix quarta pars transeuntium: excipiuntur enim minores, immatura, bello soboles, mulieres, & *עַרְכֵי רַב* seu turba illa miscellanea: item pecudum ingentia agmina, conf. Exod. 12, 37. An mirum, quod effluerit interim nox una.

LO.

LOCUS X.

*Cadavera Ægyptiorum ad litus ejecta. Crediderunt
in Deum & Moſem.*

Concl. 1. Quæſitum quæ ſit reſolutio membri ſecundi verſu 30.
וַיִּרְאֵהוּ יִשְׂרָאֵל מֵצָרִיִם מֵתִים עַל שְׂפַת הַיָּם Resp. Formalis eſt
reſolutio: *Et vidit Iſrael, Ægyptium, mortuum ſeu morientem ad litus
maris: non: Iſrael in litore maris, vidit Ægyptios (in mari) morien-*
tes: quâ ratione accentuatio talis eſſe debebat

וַיִּרְאֵהוּ יִשְׂרָאֵל אֶת-מֵצָרִיִם מֵתִים עַל שְׂפַת הַיָּם
nunc cum ſit ſuperior, & Met Tiphatum neſtatur cum *litore ma-*
ris: concludimus, illam loci circumſtantiam non conjungi cum
Iſraelitis videntibus: ſed cum Ægyptiis morientibus: licet Iſra-
elita ſpectatores ſalutis illius fuerint in maris litore.

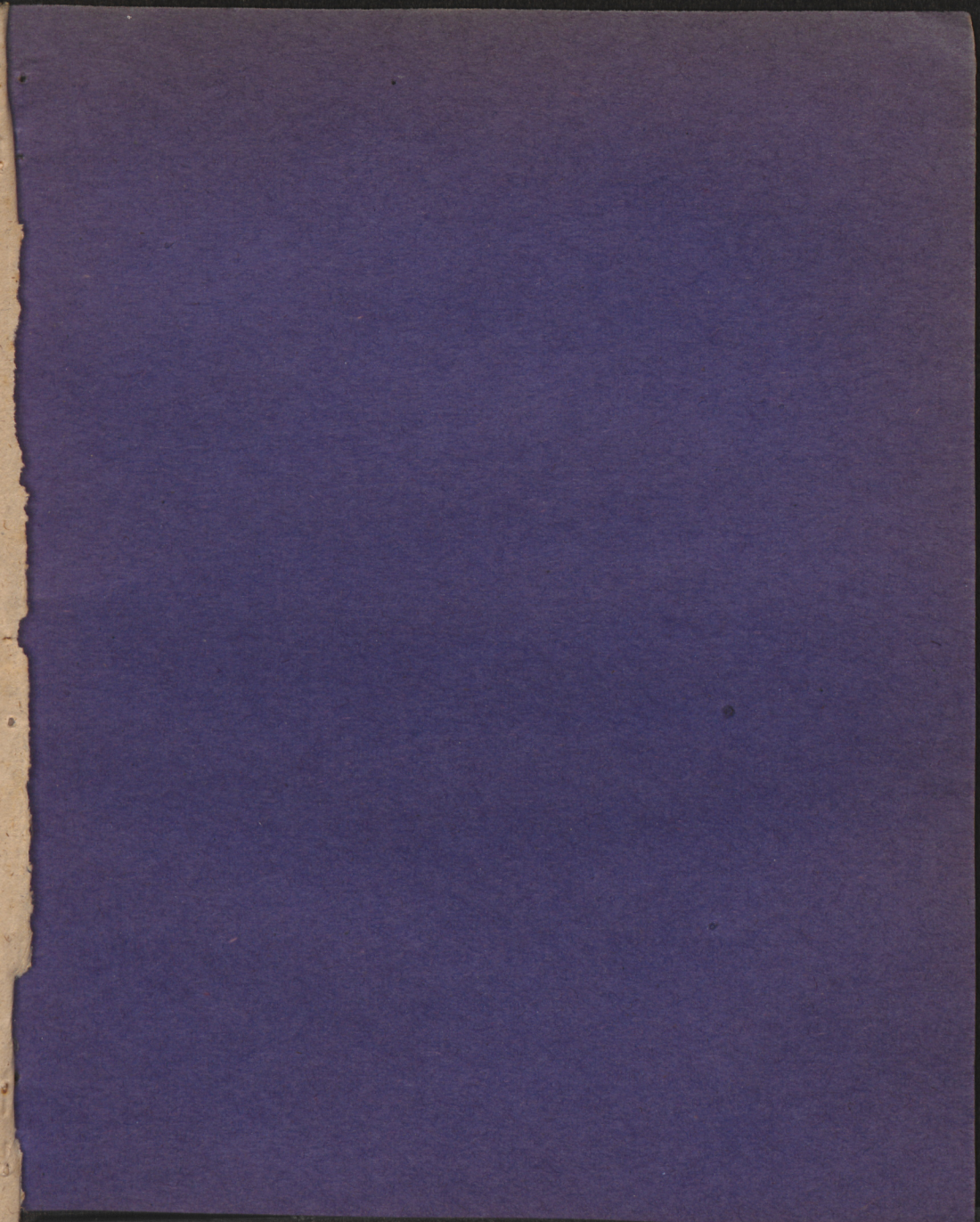
Concl. 2. In illâ 40. annorum peregrinatione, Iſraelita
bella geſſiſſe, tum ſtatim poſt egreſſum ex mari cum Amalekitis:
tum poſt cum Cananæis, Amorræis &c. ex hiſtoria conſtat Exod. 17.
Num. 14. & 21. Quæritur: Unde arma habuerint? Reſpondet
Joſephus lib. 2. Antiq. cap. ult. *Ex ſpoliis Ægyptiorum in mari rubro*
cum omnibus illis, quibus inſtructi erant, armis, & apparatibus ſubmer-
ſorum: hac è mari, impellente Euro illo vehementiori in litus ejecta à
Moſe collecta, & inter Iſraelitas diſtributa. Coëterum, ut de quibusdam
id concedamus, juxta ſuperiorem interpretationem facilis eſt
ratio armandi Iſraelem, indeq; & à Lyrâ & à Toſtato rectè obſer-
vatum: DEUM morientes & mortuos Ægyptios illuc appu-
liſſe ad conſolationem Hebræorum, ut ſolum ſe: non autem Æ-
gyptios timerent: & ut haberent arma & ſpolia Ægyptiorum,
quæ quàm ampla fuerint ex delectu bellatorum ipſiusq; belli ap-
paratu conſtat, cap. 14, 6. 7.

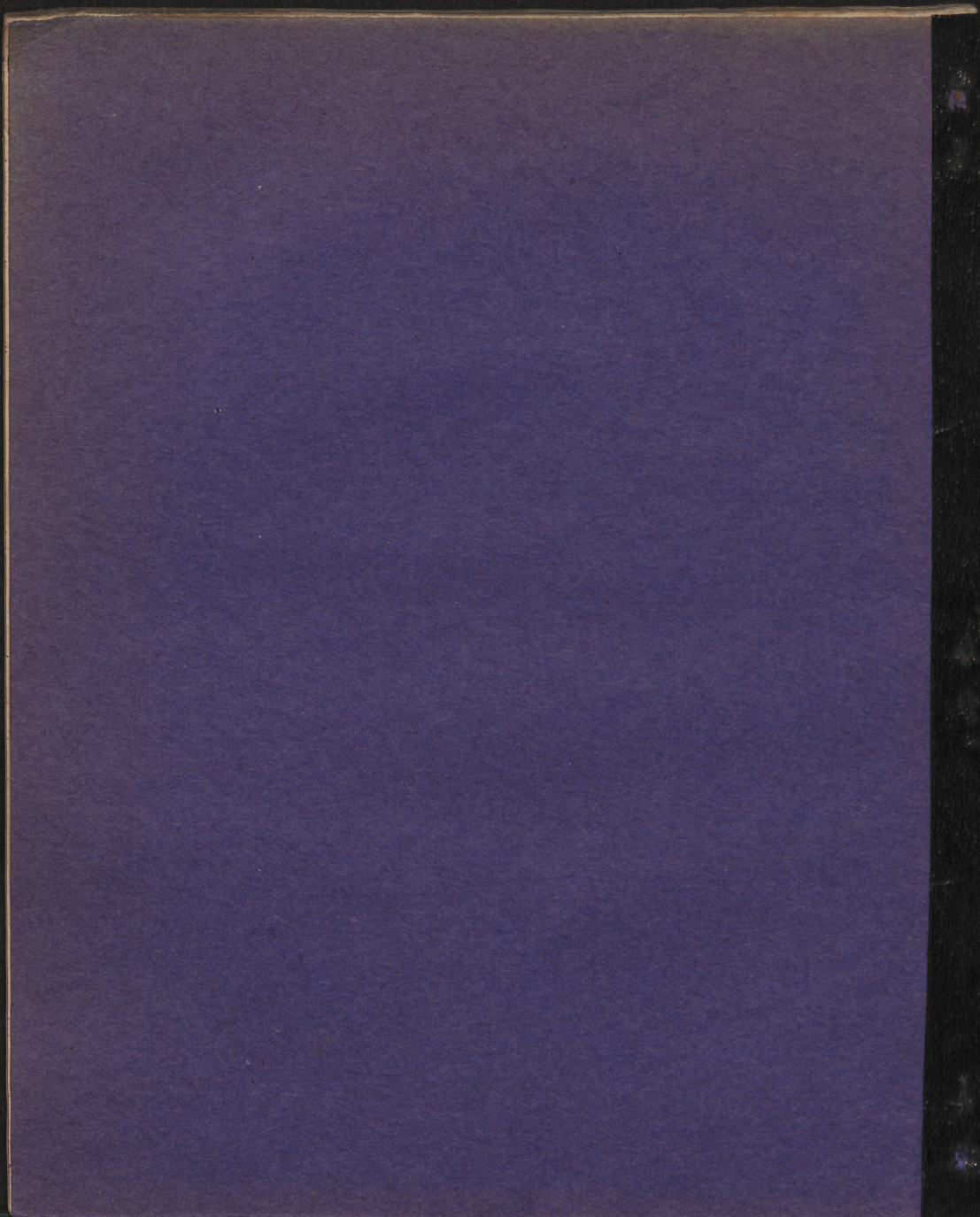
Concl. 3. Conſeqvens & effectus hujus miraculi apud Iſra-
elitas exprimitur verſ. ult. memb. altero: וַיֵּאֱמְנוּ כִּי הוּא וּבְמִשָּׁה
עֲבָדוֹ. Senſus λέξιως eſt: Iſraelita illo βασιλεὺς ἐν τῇ
μεφελῇ

ἡ ἐπιπέδω καὶ ἐν τῇ ἑβραϊστικῇ, Sacramento extraordinario potentèr confirmari amplius crediderunt in IHOVAH & in MOSEN servum ejus, seu in doctrinam MOSIS: pulchrè Chaldaeus, uti Gen. 15. Et credidit Abraham in VERBUM IHOVAH: ita hoc loco: & crediderunt Israelitæ in VERBUM DOMINI: porro, quod additur: & in Mosen servum ejus, reddidit: וַיִּבְרָחוּ מִשֵּׁרָה עַבְדֵי יְהוָה, & in promissionem seu prophetiam Mosis servi Domini. Verè enim hanc liberationem, & Angeli Ducitoris & Liberatoris revelationem, obfignati sunt ad credendum liberationem spiritualem ex regno tenebrarum, per Angelum Mediatorem. Tostatus: Distinguitur credere tripliciter: credere Deum, credere Deo, credere in Deum: primum est commune omnium gentilium, & quia naturaliter cognoscitur, non habet Meritum: secundum, est credere verbis Dei: quomodo eadem ratione & Deo creditur: & hoc credere respectu Dei est meritorium, si sit supernaturale revelatum. Tertium, esse fidem propriè, & illam spectari in symbolo. Verum hæc tam crassa sunt, ut non indigeant examine Philologico. Quod si credere in Deum, est fides propriè & symbolicè: falsum illam fidem, quæ prædicatur hinc de Israelitis, non fuisse fidem consideratam in articulo fidei symbolico.

Conc. 4. Cæterum uti concedimus distinctionem illam non esse rigorosam, cum aliquando credere in Deum, sit ipsissimum credere Deo, vel contra: &, credere alicui, sit credere in aliquem, & contra, in usum tamen famosiori, non nulla planè est illa distinctio; quia 1. si idem planè essent, quare non eadem constructio Hebraïsmi, quæ nunc est cum הַ דַּתִּי Efa. 53, 1. Psal. 106, 24. Deut. 9, 23. Exod. cap. 4. v. 1. 8. 9. nunc sequente הַ דַּתִּי 2. Reg. 17, 14. Psal. 78, 22. Num. cap. 20. v. 12. 2. Chron. 20, 20. 2. & N.T. πιστεύειν εἰς αὐτὸν, e. c. 1. X. Matth. 18, 16. Ioh. 2, 11. cap. 3, v. 15. 16. 36. cap. 6, v. 35. cap. 7, v. 5. 31. 38. 39. c. 9. 35. 36. & πιστεύειν αὐτῷ, Matth. 21, 25. 32. Johan. cap. 5. v. 46. addatur: in πιστεύειν εἰς τὸ θεῖον supponitur πιστεύειν τῷ θεῷ, unde & Apostolus Rom. 4. v. 3. & 5. ntrumq; exprimit & πιστεύειν τῷ θεῷ, & πιστεύειν ἰσθὶ τὸ θεῖον,

206): (200

LOCUS X.

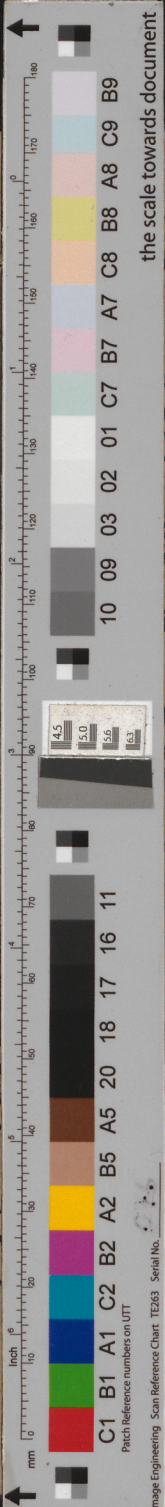
Cadavera Aegyptiorum ad litus ejectionis
in Deum & Moſem

Concl. 1. Quæſitum quæ ſit reſolutio mor-
tuorum in Deum & Moſem
reſolutio: Et vidit Iſrael, Aegyptium, mortuum
ad litus maris: non: Iſrael in litore maris, vidit Aegy-
ptios: quâ ratione accentuatio talis eſſe debet
: את מצרים מת על שפת הים

nunc cum ſit ſuperior, & Met Tiphatum nunc
ris: concludimus, illam loci circumſtantia
Iſraelitis videntibus: ſed cum Aegyptiis mor-
elita ſpectatores ſalutis illius fuerint in ma-

Concl. 2. In illâ 40. annorum pere-
bella geſſiſſe, tum ſtatim poſt egreſſum ex
tum poſt cum Cananæis, Amorrhæis &c. ex h
Num. 14. & 21. Quæritur: Unde arma ha-
Joſephus lib. 2. Antiq. cap. ult. Ex ſpoliis Aeg-
cum omnibus illis, quibus inſtructi erant, armis
ſorum: hac è mari, impellente Euro illo vehe-
Moſe collecta, & inter Iſraelitas diſtributa. Coet-
id concedamus, juxta ſuperiorem interp-
ratio armandi Iſraelem, indeq; & à Lyrâ &
vatum: DEUM morientes & mortuos
liſſe ad conſolationem Hebræorum, ut ſol-
gyptios timerent: & ut haberent arma &
quæ quàm ampla fuerint ex delectu bellator
paratu conſtat, cap. 14, 6. 7.

Concl. 3. Conſeqvens & effectus hujus
elitas exprimitur verſ. ult. memb. altero: ו
עברו. Senſus ἀεζωσ is eſt: Iſraelita illo

the scale towards document

me
verſu 30
malis eſt
m ad litus
morien-
ויי
tore ma-
ngi cum
cet Iſra-
Iſraelem
lekitis
Exod. 17.
ſpondet
ari rubro
submer-
ejecta à
ibusdam
icilis eſt
è obier-
appu-
item A-
riorum,
elli ap-
ud Iſra-
ויאמין
עו תי
שפלה